

Wallenstein. Mensch. Mythos. Memoria. Interdisziplinäres und internationales Symposium, Nürnberg, 6. – 9. dubna 2017

Vědecké konference bývají atraktivní událostí sloužící k prezentaci výsledků bádání, sdělování zkušeností a získávání kontaktů. Tím lépe, jde-li o akci mezinárodní a mezinárodní. Od 6. do 9. dubna proběhlo v Norimberku sympozium nazvané *Wallenstein. Mensch. Mythos. Memoria* s podtitulem *Interdisziplinäres und internationales Symposium* a rozhodně by nemělo uniknout pozornosti české odborné veřejnosti. Vystoupily na něm přes dvě desítky referentů z několika evropských zemí a témata dalece přesahovala rámec pouhého života Albrechta z Valdštejna (1583–1634), jak již ostatně vyplývá z názvu konference, jejímž jednacím jazykem byla němčina.

Téma Valdštejn zaujímá významné postavení nejen v české, ale prakticky v celé středoevropské historiografii. Českému prostředí je postava známá díky klasickým pracím Josefu Pekaře, Janáčka, Polišenského a Kollmanna.^{1]} Kromě toho jde o osobu, o níž má povědomí i neoborná veřejnost. K popularizaci přispívají chebské Valdštejnské slavnosti, chebské muzeum, expozice zámku Frýdlant či výstavy Národní galerie ve Valdštejnské jízdárně a v neposlední řadě i kulturní dění ve Valdštejnském paláci. Méně známé jsou u nás (dosud bohužel nepřeložené) práce německých historiků Leopolda von Ranke, Hellmuta Diwalda a Golo Manna, jež mají velký vliv v německo-jazyčném světě.^{2]} Opomenout nelze ani historika a dramatika Friedricha Schillera a jeho valdštejnskou trilogii z roku 1799, která svým způsobem stojí na počátku zájmu německé nacionální historiografie o tuto rozporuplnou osobnost. Valdštejn je tedy tématem bytostně společným, avšak jednotlivé historické tradice jsou značně odlišné. To se v současné době mění. V češtině vyšla nedávno práce Roberta Rebitsche *Valdštejn. Životopis mocnáře*^{3]} a právě autor této biografie byl jedním z řečníků na norimberském sympoziu.

Institucionálně konferenci zajišťovala Friedrich-Alexander Universität Erlangen-Nürnberg a referáty probíhaly v Mramorovém sále Norimberské akademie. Témata a referáty vybírali vědečtí vedoucí konference profesorka Birgit Emich z Frankfurtu nad Mohanem a profesori Dirk Niefanger a Georg Seiderer z Erlangenu, praktické organizační věci měl na starosti dr. Dominik Sauerer, též z Erlangenu. Všem organizátorům patří velký dík za kvalitní a příjemnou konferenci i doprovodný program a služby.

První jednací den měl po zahajovacích proslovech úvodní přednášku *Die Suche nach Wallenstein – Mensch oder Mythos?* Geoff Mortimer z univerzity v Oxfordu, autor pozoruhodné anglicky psané Valdštejnovy biografie.^{4]} Ve svém obsáhlém referátu hovořil zejména o Valdštejnově vztahu ke hvězdám, astrologii a slavnému Keplerově horoskopu. Vycházel z mnoha dobových zmínek o hluboké víře generalissima ve hvězdy, která se zdála podivná již současníkům, a zdůraznil možný vliv horoskopu na Valdštejnovu jednání.

První ucelenou sekci *Kriegsalltag* měly tvořit čtyři referáty, z nichž ovšem zazněly jen tři. Horst Carl hovořil o logistice v době války. Obecně vyjmenoval, co vše armáda potřebuje, načez vložil důmyslnou Valdštejnovu podnikatelskou strategii udržování armády a produkce oděvů, jídla a zbraní ve Frýdlantském vévodství. Jan Kilián zase ve svém historicko-antropologicky laděném příspěvku rozebral násilí, k němuž docházelo mezi vojáky a civilním obyvatelstvem, a to na příkladu českých měst. Zároveň se toto ná-

1] Josef PEKAŘ, *Valdštejn. 1630-1634. Dějiny valdštejnského spiknutí I a II*, Praha 1933–1934. Josef JANÁČEK, *Valdštejn a jeho doba*, Praha 1978; Josef KOLLMANN – Josef POLIŠENSKÝ, *Valdštejn. Ani císař, ani král*, Praha 1995; Josef KOLLMANN, *Valdštejnovův konec. Historie 2. generalátu 1631–1634*, Praha 2001.

2] Leopold von RANKE, *Geschichte Wallensteins*, Leipzig 1870. Znovu pod názvem *Wallenstein und seine Zeit*, Berlin 1942; Hellmut DIWALD, *Wallenstein. Eine Biographie*, München–Esslingen 1969. Golo MANN, *Wallenstein. Sein Leben erzählt von Golo Mann*, Frankfurt am Main 1971.

3] Robert REBITSCH, *Valdštejn. Životopis mocnáře*, České Budějovice 2014. Přeložil Jan Kilián.

4] Geoff MORTIMER, *Wallenstein. The Enigma of the Thirty Years War*, Houndmills 2010.

sílil pokusil klasifikovat a vysvětlit příčiny brutality. Velký zájem vzbudil **Arne Homann**, který mluvil o archeologii bitevních polí. Kromě tradičních metod se věnoval dálkovému průzkumu země a archeologii krajiny, což přispělo k mezioborově laděné diskuzi.

Další sekce byla věnována Valdštejnovu obrazu. První dva příspěvky se věnovaly dobovým médiím. **Silvia Serena Tschopp** promluvila o reflexi Valdštejna v letákové publicistice. Jeho smrt byla vedle magdeburského masakru druhou nejčastěji medializovanou událostí třicetileté války, což Tschopp připisuje mimo jiné převaze protestantského tisku v rámci propagandy. Na mediální obraz samotné Valdštejnovy smrti se zaměřil **Hans Medick**, který přiblížil různorodost dobových pohledů na frýdlantského vévodu. Na jedné straně byl Valdštejn prezentován jako zrádce a machiavellista, na druhé jako mírotvůrce. Je tedy důležité sledovat, kdo a proč o Valdštejnovi psal. Oproti tomu **Bernharda Jahna** zajímal frýdlantský vévoda v pojetí soudobých autorů divadelních her. V tomto směru jsou pozoruhodné jezuitské školní hry, které podávají obraz hrdinného vojevůdce v císařských službách. Sekci uzavřel **Arne Karsten** příspěvkem o nakládání s Valdštejnovým obrazem v konfesijním soupeření. Kvůli tomu, že generalissimus měl své nepřátele i v katolickém táboře, byl jeho obraz podkopáván ze dvou stran. Karsten ještě nadnesl otázku, nakolik je postava Valdštejna využívána ke kritice samotného císaře. Na závěr dne pak byl komparatistkou **Victorií Gutsche** připraven doprovodný program *Wallenstein im Film* shrnující tvorbu od němých filmů po seriálovou produkci nedávné doby.

Třetí sekci tvořily referáty studující Valdštejnovu osobnost a sebepojetí. **Wolfgang Mährle** pohovořil o mladém Valdštejnovi na akademii v Altdorfu, kde na samém konci 16. století navštěvoval přednášky o astrologii. Kromě toho zde proslul jako účastník mnoha šarvátek. Potom **Martin Holý** představil frýdlantského vévodu jako mecenáše vzdělání, neboť byl mimo jiné zakladatelem jezuitských kolejí v Jičíně a Zahání a kláštera augustiniánů–poustevníků v České Lípě, kde řády obstarávaly výuku na latinských gymnáziích. Dále o ekonomických a stavebních aktivitách promluvil **Petr Fidler**, který mimo tradičně probírané Valdštejnovy podpory reprezentativním církevním i profánním stavbám věnoval pozornost i civilní architektuře a podpoře protoindustrie. Živou diskuzi vzbudil **Fritz Dross** s příspěvkem o Valdštejnových nemocech, když poukázal na odlišné chápání nemoci v dnešní a předmoderní době a zpochybnil diagnózy, které současná medicína Valdštejnovi přisuzuje. Taktéž se ohradil proti směšování tzv. *uherské nemoci* se syfilidou. V dalším příspěvku rozebral **Robert Rebitsch** vévodovu politickou a diplomatickou činnost, zejména s ohledem na jednání o Lübeckém míru, které měl Valdštejn ztížené kvůli svým odpůrcům v císařském táboře. Tuto sekci ještě doplnil pohled **Ronald G. Asche** na Valdštejna jako vojevůdce a válečného podnikatele, jenž vyvinul propracovaný, ale křehký systém finanční a materiální podpory vojska, který nebylo možné po vévodově odstranění udržet.

Čtvrtá sekce se zaměřila na recepci Valdštejna. Zahájil ji **Daniele Vecchiato**, který přiblížil obraz Valdštejna v 18. století, a to zejména v dramatech, které jsou do jisté míry zastíněny Schillerovou trilogií. Následně **Bettina Brand-Risi** představila současnou dramatickou tvorbu tematizující osud Valdštejna. Další den tato sekce pokračovala referátem muzikologa a jazykovědce **Jörga Krämera** o hudebních zpracováních generalissimova příběhu a zakončena byla **Ursulou Kocher**, která analyzovala román *Wallenstein* Alfreda Döblina z roku 1920. V rámci doprovodného programu bylo možné navštívit Altdorf, kde Valdštejn studoval a kde se nyní pravidelně ve tříletých cyklech inscenuje Schillerovo drama.

Závěrečná sekce se opět týkala druhého života, tentokrát se zaměřením na vzpomínkovou kulturu a marketing, a začala příspěvkem **Jiřího Hrbka** o rodové paměti na Albrechta z Valdštejna v 17. a 18. století. Ten – jakožto nejvýznamnější člen rodu – měl zvláštní postavení. Byl připomínán jako vítěz nad Turky a mecenáš církve, u jeho hrobu se zjevovali malí chlapi. Na Hrbka navázal **Jens E. Olesen**, který zkoumal vzpomínání

na Valdštejna ve skandinávské kultuře. Odpor proti generalissimovi po lübeckém míru poprvé v historii sjednotil skandinávské krále, konkrétně Kristiána IV. A Gustava II. Adolfa, kteří patří k nejvýznamnějším postavám dánské, resp. švédské historie. Pozoruhodné je, že žádná z Valdštejnových biografií dosud nevyšla ani dánsky, ani švédsky. Sekci ukončil **Jörg Wesche** příspěvkem *Living and playing history*, v rámci něhož představil Valdštejna jako fenomén na dnešním trhu. Jsou jím inspirovány stolní i počítačové hry, lze koupit jeho plastovou figurku, objevuje se v textech písní populární hudby a opomenout nelze ani množství slavností, průvodů a setkání příznivců rekonstrukcí historických bitev. Konferenci zakončil drážďanský profesor **Josef Matzerath** přednáškou o kulinářství na dvoře saských kurfiřtů. Referát byl spojen s ochutnávkou pokrmů připravených podle receptů z počátku 17. století a plynule přešel v závěrečný raut.

Kromě zajímavých referátů zaznělo mnoho podnětných připomínek v rámci diskuzí, které byly vždy po dvou až třech referátech. Bohužel nezazněly všechny plánované referáty, neboť se několik referentů omluvilo. Zbývá tedy jen se těšit na chystaný sborník, kde by se mohly objevit i příspěvky, které na konferenci nedošly sluchu. V každém případě lze konstatovat, že mezinárodní a mezioborové sympozium přineslo nové pohledy i otázky, které posouvají valdštejnské bádání a předkládají nové výzvy. Všem organizátorům, účastníkům a partnerským institucím náleží velký dík.

Michal Vokurka

Kolokvium Bratrská šlechta v Čechách a na Moravě. Formování konfesní identity urozených v kontextu středoevropského protestantismu raného novověku, Historický ústav AV ČR, Praha, 14. června 2017

V rámci projektu k dějinám Jednoty bratrské, resp. k její konfesní identitě, jehož hlavním řešitelem je Jiří Just, proběhlo v zasedací místnosti Historického ústavu AV ČR v Praze v poněkud komorní, ovšem příjemné a přátelské atmosféře velmi zajímavé kolokvium, zaměřující svůj pohled na českou a moravskou bratrskou šlechtu v 16. a na počátku 17. století.

Po úvodním slovu, kterého se ujal nový ředitel Historického ústavu Martin Holý, přednesl svoji pro dané téma pilotní přednášku zmíněný Jiří Just, v níž se podle názvu chtěl zabývat bratrskou šlechtou v multikonfesní společnosti Čech a Moravy na počátku 17. století, nicméně jeho příspěvek přerostl ve shrnutí problematiky již od počátků Jednoty bratrské. Následně se slova opět ujal Martin Holý a přítomné auditorium seznámil s výchovou a vzděláváním v prostředí českobratrské šlechty, které zcela zapadá do jeho dlouhodobých výzkumů na poli edukace raně novověkých urozenců. Ondřej Podavka se poté věnoval latinské korespondenci Adama Václava Budovce z Budova, syna proslulejšího otce, jenž ukončil svou životní pouť rukou kata na Staroměstském náměstí v roce 1621. Písemnosti studoval v nedávno objeveném a momentálně bohatě diskutovaném archivu Matouše Konečného a v basilejské Univerzitní knihovně. Dopolední blok zakončila Markéta Růčková, editorka jedné z částí onoho Konečného archivu, a to rozbořem obsahu vrchnostenských privilegií a donací pro sbory Jednoty bratrské.

Odpolední blok zahájil Jiří Hrbek a jakožto vytrvalý valdštejnský badatel nemohl nepojednat o konfesní profilaci rodových větví Valdštejnů, konkrétně na přelomu 16. a 17. století, což i pro něho jako specialistu na barokní epochu bylo svým způsobem novum. Jinému rozvětvenému šlechtickému rodu, pro změnu však z moravského, ještě spíše ale slezského (Opavsko, Těšinsko) prostředí se věnoval Jiří Brňovják, sledující osudy Skrbenských z Hříštvě v 17. století s důrazem na vliv víry na jejich kariéru. Marie Ryantová, autorka početných studií a zásadní knihy o raně novověkých památnících, načrtla konfesní